

Evaluating The Effectiveness Of Small Business Support Measures: The Case Of The Knitwear Sector In The Andijan Region

Shokirova G.M.

University of Economics and Pedagogy
Senior Lecturer, Department of Economics
kovafoundryasc@gmail.com

Abstract

This paper evaluates the effectiveness of small business support measures in the knitwear sector of the Andijan region based on the "resource–result–impact" logic. An analysis of export dynamics in 2025 revealed that while support measures were effective in increasing finished garment production capacities, they failed to yield results regarding the yarn and fabric segments or market diversification. Proposals have been developed for a results-based monitoring system and for the reorientation of support measures.

Keywords: small business, support measures, effectiveness evaluation, knitwear sector, performance indicators, Andijan region.

Annotatsiya

Tezisda Andijon viloyati trikotaj tarmog'ida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash choralarining samaradorligi resurs–natija–ta'sir mantiq'i asosida baholangan. 2025-yildagi eksport dinamikasi tahlili qo'llab-quvvatlash tayyor kiyim ishlab chiqarish quvvatlarini oshirishda samarali bo'lgan, biroq ip, mato bo'g'ini va bozorlar diversifikatsiyasida natija bermayotganini ko'rsatdi. Natijaga asoslangan monitoring tizimi va choralarni qayta yo'naltirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, qo'llab-quvvatlash choralari, samaradorlikni baholash, trikotaj tarmog'i, natijaviy ko'rsatkichlar, Andijon viloyati.

Kirish

Kichik biznes Andijon viloyati iqtisodiyotining asosini tashkil etadi: viloyat statistika boshqarmasi ma'lumotlariga ko'ra, kichik tadbirkorlikning yalpi hududiy mahsulotdagi ulushi 2025-yilda 70,1 foizni (73 832,0 mlrd so'm), 2026-yil yanvar–iyunda 69,8 foizni tashkil etdi. To'qimachilik va tikuv-trikotaj tarmog'i bu iqtisodiyotning eng yirik ixtisoslashuv yo'nalishi bo'lib, 2025-yilda viloyatda 19,7 trln so'mlik kiyim-kechak ishlab chiqarilgan va viloyat bu ko'rsatkich bo'yicha respublikada birinchi o'rinni egallagan.

Tarmoqni qo'llab-quvvatlash bo'yicha ko'plab choralar amalga oshirilmoqda: imtiyozli moliyalashtirish, kichik sanoat zonalari, bojxona imtiyozlari, klasterlarni rivojlantirish. Biroq choralar odatda resurs ko'rsatkichlari (berilgan kredit, ajratilgan maydon, ochilgan zona) bo'yicha hisobot qilinadi, ularning kichik korxonalar raqobatbardoshligiga amaldagi ta'siri esa kam baholanadi. Eksport statistikasi ham bu masalaning dolzarbligini ko'rsatadi: 2025-yilda viloyat eksporti 10,9 foizga o'sgan bo'lsa-da, to'qimachilik eksporti 3,1 foizga kamaygan.

Tadqiqotning maqsadi Andijon trikotaj tarmog'ida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash choralarining samaradorligini natijaviy ko'rsatkichlar asosida baholash va ularni takomillashtirish yo'nalishlarini asoslashdan iborat.

Metodologiya

Samaradorlik «resurs – natija – ta'sir» mantiqiy zanjiri asosida baholandi: har bir qo'llab-quvvatlash vositasi uchun kutilgan natijaviy ko'rsatkich belgilanib, uning dinamikasi rasmiy statistika bilan solishtirildi. Kichik biznes siyosatini baholashning nazariy asosi sifatida D. Storey ishlari, raqobat ustunliklari bo'yicha esa M. Porter konsepsiyasi tanlandi. Axborot bazasi: Andijon viloyat statistika boshqarmasining tashqi savdo (2025-yil yanvar–dekabr,

2026-yil yanvar–iyun) va yalpi hududiy mahsulot bo'yicha ma'lumotlari, Prezidentning 2024-yil 1-maydagi PF-71-son Farmoni hamda davlat rahbarining viloyatga tashriflari doirasida e'lon qilingan ma'lumotlar. Usullar: dinamik va tarkibiy tahlil, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, mantiqiy umumlashtirish.

Mantiqiy zanjirning uch bo'g'ini quyidagicha talqin qilindi. *Resurs* ko'rsatkichlari davlat tomonidan ajratilgan vositalarni (kredit hajmi, zona maydoni) bildiradi. *Natija* ko'rsatkichlari vositadan bevosita foydalanilganda yuzaga keladigan o'zgarishdir (yangi quvvat, yangi ish o'rni). *Ta'sir* esa kichik korxonaning raqobatbardoshligidagi uzoq muddatli o'zgarish: eksportdagi ulushi, qo'shilgan qiymati, bozorlar soni. Ochiq manbalarda resurs ko'rsatkichlari ko'p, ta'sir ko'rsatkichlari esa kam uchraydi, shu sababli baholash asosan eksport va tarkibiy ko'rsatkichlarga tayandi.

Cheklovlar: trikotaj alohida tarmoq sifatida emas, to'qimachilik eksportining tarkibiy qismi sifatida e'lon qilinadi; korxona darajasidagi ma'lumotlar va qo'llab-quvvatlash vositalaridan foydalanuvchilar ro'yxati ochiq emas, shuning uchun baholash tarmoq darajasida olib borildi va korxonalar so'rovi bilan to'ldirilishi lozim.

Natijalar

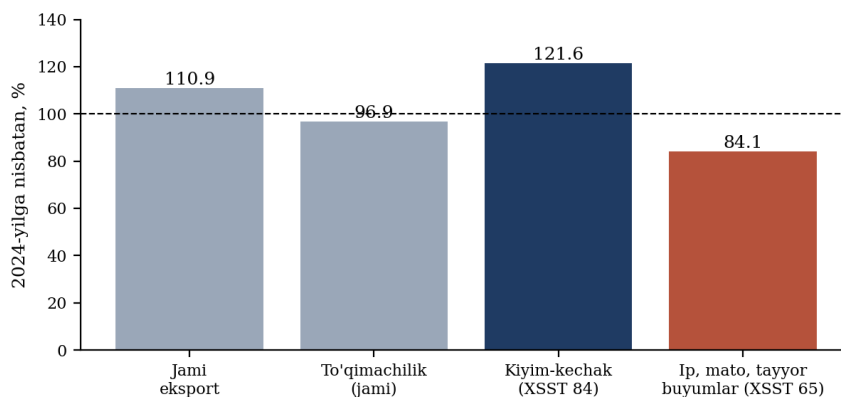
1. *Qo'llab-quvvatlash vositalari*. Tadqiqotda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash to'rt guruhga ajratildi:

- *moliyaviy vositalar*: imtiyozli kredit, lizing, kredit kafolatlari;
- *infratuzilma vositalari*: kichik sanoat zonalari, tayyor ishlab chiqarish maydonlari, suv tozalash inshootlari;
- *soliq va bojxona vositalari*: soddalashtirilgan soliq rejimlari, uskunalarni olib kirishda imtiyozlar;
- *institutsonal vositalar*: sertifikatlash, bozor axboroti, o'quv va maslahat markazlari, kooperatsiya platformalari.

Infratuzilma yo'nalishida PF-71-son Farmon (2024-yil 1-may) alohida o'rin tutadi: unda Andijon va Namangan viloyatlaridagi to'qimachilikka ixtisoslashgan kichik sanoat zonalarini suv tozalash inshootlarini qurish kabi ishlarni o'z ichiga olgan to'liq infratuzilma bilan ta'minlash nazarda tutilgan.

2. *Natijaviy ko'rsatkichlar dinamikasi*. 1-rasmda 2025-yildagi eksport tarkibi o'zgarishi ko'rsatilgan. Viloyat jami eksporti 2024-yildagi 1210,3 mln dollardan 2025-yilda 1342,1 mln dollarga o'sdi (110,9 foiz). To'qimachilik eksporti 471,6 mln dollar bo'lib (jami eksportning 35,1 foizi), o'tgan yilga nisbatan 3,1 foizga qisqardi. Tarmoq ichida manzara bir xil emas: kiyim-kechak (XSST 84) eksporti 313,3 mln dollarga yetib 121,6 foizga o'sdi, yigirilgan ip, mato va tayyor buyumlar (XSST 65) eksporti esa 196,0 mln dollar bo'lib, 84,1 foizga tushdi.

1-rasm. 2025-yilda Andijon viloyati eksportining o'zgarishi (2024-yilga nisbatan, %)

Manba: Andijon viloyat statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

Bu natija quyidagicha izohlanadi: tayyor kiyim ishlab chiqarish quvvatlarini oshirishga qaratilgan vositalar (kredit, lizing, ishlab chiqarish maydonlari) samarali ishlamoqda, ammo ip

va mato bo'g'ini, ya'ni qo'shilgan qiymat zanjirining boshlang'ich qismi qo'llab-quvvatlashdan yetarli foyda ko'rmayapti. Bundan tashqari, 2025-yilda viloyat eksportining 86,4 foizi to'rt bozorga to'g'ri kelgani bozor diversifikatsiyasi bo'yicha natija kuzatilmayotganini ko'rsatadi. 2026-yil yanvar–iyun oylarida viloyat eksporti 654,5 mln dollarga yetib, o'tgan yilning mos davriga (483,1 mln dollar) nisbatan 135,5 foizga o'sdi. Bu umumiy tashqi muhit qulayligini ko'rsatadi, biroq dastlabki ma'lumotlar tarmoq kesimida aniqlashtirilishi lozim, shu sababli xulosalar 2025-yil yakuniy ma'lumotlariga tayanadi. Muhimi shundaki, viloyat eksportining o'sishi har doim ham to'qimachilik hisobiga bo'lmaydi: 2025-yilda o'sishning katta qismi boshqa tarmoqlar hissasiga to'g'ri kelgan, demak to'qimachilikka yo'naltirilgan vositalarning ta'siri alohida o'lchanishi kerak.

3. *Samaradorlikni baholash matritsasi.* 1-jadvalda har bir vosita guruhi bo'yicha kutilgan natijaviy ko'rsatkich va uning joriy holati umumlashtirilgan.

1-jadval. Qo'llab-quvvatlash vositalari samaradorligini baholash matritsasi

Vosita	Natijaviy ko'rsatkich	Joriy holat	Baho*
Imtiyozli kredit va lizing	Tayyor kiyim eksporti	313,3 mln dollar, 121,6 %	Yuqori
Sanoat zonalar va infratuzilma	Ip va mato bo'g'inining rivoji	XSST 65 eksporti 84,1 %; import 48,6 mln dollar	O'rtacha
Sertifikatlash va bozor axboroti	Yangi bozorlar ulushi	To'rt bozor ulushi 86,4 %	Past
Kooperatsiya va klaster aloqalari	Kichik korxonalarining zanjirdagi ulushi	Ochiq ma'lumot yo'q	Baholanmaydi

Muallifning ekspert bahosi. Manba: muallif hisob-kitoblari

4. *Loyihalar darajasida kuzatuv.* Andijon tumanidagi «Eco Cotton» korxonasida 10 mln dollarlik sarmoya hisobiga 1 000 ta ish o'rni yaratilgan, yillik quvvat 9,4 mln dona trikotaj mahsulotini (135,3 mlrd so'm) tashkil etadi. «And Billur tekstil» MChJ esa 4 mlrd so'mlik investitsiya bilan yiliga 2,5 mln dona mahsulot ishlab chiqarish quvvatini yaratib, 300 ta ish o'rni ochgan, ya'ni bir ish o'rniga taxminan 13,3 mln so'm investitsiya to'g'ri keladi. Kichik loyihalar kam kapital bilan bandlikni ta'minlaydi, lekin ular odatda buyurtma asosida ishlaydi va qo'shilgan qiymatning asosiy qismini buyurtmachiga qoldiradi.

Baholash natijalarini korxona turlari kesimida ham ko'rib chiqish foydali. Mikrofirm va kichik tikuv sexi uchun qo'llab-quvvatlashning asosiy samarasi bandlik va faoliyatni saqlab qolish bo'lib, bu ijtimoiy jihatdan muhim, ammo uning iqtisodiy ta'siri cheklangan: bunday sexlar odatda buyurtma asosida ishlaydi va narx belgilashda ishtirok etmaydi. Mustaqil kichik korxona uchun muhim to'siq sertifikat va bozor bo'lib, mavjud vositalar bu ehtiyojni to'liq qoplamaydi. Klasterga bog'langan korxona esa buyurtmachiga qaramlikni saqlaydi. Shu sababli bir xil o'lchov bilan baholash o'rniga korxona turlari bo'yicha alohida ko'rsatkichlar tizimi kerak: birinchi guruh uchun bandlik va daromad barqarorligi, ikkinchisi uchun eksportga chiqish va sertifikatlash, uchinchisi uchun buyurtma shartlari va mahalliy yetkazib beruvchi sifatidagi ulushi.

Muhokama

Natijalar uchta xulosaga olib keladi. Birinchidan, qo'llab-quvvatlash vositalari ishlab chiqarish quvvatini kengaytirishda samarali, ammo bu ta'sir qo'shilgan qiymat zanjirining faqat oxirgi bo'g'ini, ya'ni tikuv bosqichida seziladi. Ikkinchidan, bozorlar diversifikatsiyasi va sertifikatlashga yo'naltirilgan vositalar kutilgan natija bermayapti yoki ularning ta'sirini baholash imkoni yo'q. Uchinchidan, kooperatsiya va klaster aloqalari bo'yicha ochiq natijaviy ko'rsatkichlarning yo'qligi o'zi tizimli muammodir: nimani o'lchamasak, uni boshqara olmaymiz. Mavjud vositalarning aksariyati korxona hajmi va rivojlanish bosqichidan qat'i nazar bir xil shartlarda beriladi. Mikrokorxona uchun asosiy to'siq aylanma mablag' va garov, o'sish

bosqichidagi kichik korxona uchun esa sertifikat, bozor va dizayn bo'lib, bir xil vosita ikkala guruh ehtiyojini qoplay olmaydi. Shu sababli qo'llab-quvvatlashni natijaga va bosqichga bog'lash zarur.

Takliflarni amalga oshirishda mavjud vositalarni bekor qilish emas, ularni qayta yo'naltirish ma'qul. Imtiyozli kredit va lizing tayyor kiyim ishlab chiqarishda o'zini oqlagani uchun saqlanishi kerak, lekin ularga eksport natijasi yoki sertifikat kabi shartlar qo'shilsa, bir xil resurs yuqoriroq ta'sir beradi. Aksincha, ip va mato bo'g'ini hozircha alohida e'tiborsiz qolayotgani va import qaramligi saqlanayotgani sababli, bu yo'nalishda yangi vositalar zarur. Shuningdek, qo'llab-quvvatlash samaradorligini baholash faqat davlat organlari tomonidan emas, tadbirkorlik birlashmalari va mustaqil ekspertlar ishtirokida o'tkazilsa, natijalarga ishonch oshadi.

Takomillashtirish bo'yicha takliflar:

1. Qo'llab-quvvatlashni natijaga bog'lash: yangi bozorga chiqqan, sertifikat olgan yoki mahalliy matodan foydalangan korxonaga qo'shimcha imtiyoz berish.
2. Ip va mato bo'g'ini uchun alohida vositalar: umumiy foydalanishdagi bo'yash-pardozlash quvvatlari va xomashyo xaridini jamoaviy moliyalashtirish.
3. Imtiyozlarni korxona bosqichiga qarab farqlash: mikrokorxona uchun kichik aylanma kredit va maslahat, o'sish bosqichi uchun uskuna lizingi va eksport kafolati.
4. Garov yukini kamaytirish uchun buyurtma shartnomasiga asoslangan moliyalashtirish va kredit kafolati jamg'armasini kengaytirish.
5. Natijaga asoslangan monitoring tizimi: yillik hisobotga kredit olgan korxonalarning eksportga chiqish ulushi, sertifikatlangan korxonalar soni, tayyor mahsulot ulushi va kichik yetkazib beruvchilarning klasterlardagi ulushi kabi ko'rsatkichlarni kiritish.

Taklif etilayotgan monitoring ko'rsatkichlari 2-jadvalda keltirilgan. Ular resurs, natija va ta'sir bo'g'inlarini qamrab oladi va mavjud statistik hisobotlarga qo'shimcha sifatida yuritilishi mumkin.

2-jadval. Natijaga asoslangan monitoring ko'rsatkichlari (taklif)

Ko'rsatkich	Bo'g'in	Nimani ko'rsatadi	Davriylik
Berilgan kredit va lizing hajmi	Resurs	Moliyaviy vositalarning qamrovi	Yarim yillik
Yangi quvvat va ish o'rinlari	Natija	Vositaning bevosita samarasi	Yarim yillik
Kredit olgan korxonalarning eksportga chiqish ulushi	Ta'sir	Qo'llab-quvvatlashning eksportga ta'siri	Yillik
Sertifikatlangan kichik korxonalar soni	Natija	Sifat standartlariga tayyorgarlik	Yillik
Klasterlardagi mahalliy kichik yetkazib beruvchilar ulushi	Ta'sir	Kooperatsiya darajasi	Yillik
Tayyor mahsulot va yarim tayyor mahsulot nisbati	Ta'sir	Qo'shilgan qiymat zanjiridagi o'rin	Yillik

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Takliflarning mazmuni shundaki, qo'llab-quvvatlash hisoboti «nima berildi» emas, «nima o'zgardi» savoliga javob berishi kerak. Natijaga bog'langan imtiyozlar samarasiz xarajatlarni kamaytiradi va resurslarni haqiqatan raqobatbardoshlikni oshiradigan yo'nalishlarga qayta taqsimlash imkonini beradi. Tadqiqotning cheklovi agregat statistikaga tayanganligidadir;

keyingi bosqichda korxonalar so'rovi va qo'llab-quvvatlashdan foydalanuvchilar ro'yxati asosida baholashni chuqurlashtirish lozim.

Xulosa

Andijon trikotaj tarmog'ida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash choralari tayyor kiyim ishlab chiqarish quvvatlarini oshirishda samarali bo'lgan, biroq ip va mato bo'g'inida, bozorlar diversifikatsiyasi va kooperatsiyada kutilgan natija ko'rinmayapti. Choralarni natijaga va korxona rivojlanish bosqichiga bog'lash, ip va mato bo'g'iniga alohida vositalar joriy etish hamda natijaga asoslangan monitoring tizimini yaratish qo'llab-quvvatlash samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlaridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni «2022–2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida».

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 1-maydagi PF-71-son Farmoni «To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini rivojlantirishni yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida»: <https://www.lex.uz/uz/docs/-6908347>.

Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.

Storey D.J. Understanding the Small Business Sector. – London: Routledge, 1994.

Andijon viloyati statistika boshqarmasi. Andijon viloyatining tashqi savdo aylanmasi: 2025-yil yanvar–dekabr oylari uchun dastlabki ma'lumot: <https://www.andstat.uz/uploads/docs/tashqi2025yakun.pdf>.

Andijon viloyati statistika boshqarmasi. Yalpi hududiy mahsulot (2025-yil; 2026-yil yanvar–iyun): andstat.uz.

Andijon tikuvchilik sanoati rekord darajaga yetdi: textileexpo.uz.

Mirziyoyev Eco Cotton to'qimachilik korxonasi ishini ko'zdan kechirdi: uzdaily.uz.

Andijonda joriy yilning o'tgan davrida 166 ming nafar fuqaroning bandligi ta'minlandi: yuz.uz.

REFERENCES

1. Deterding S., Dixon D., Khaled R., Nacke L. From game design elements to gamefulness: defining “gamification” // Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference. New York: ACM, 2011. P. 9–15.
2. Dicheva D., Dichev C., Agre G., Angelova G. Gamification in education: a systematic mapping study // Educational Technology & Society. 2015. Vol. 18, No. 3. P. 75–88.
3. Wang A.I., Tahir R. The effect of using Kahoot! for learning – a literature review // Computers & Education. 2020. Vol. 149. Article 103818.
4. Loewen S., Crowther D., Isbell D.R., Kim K.M., Maloney J., Miller Z.F., Rawal H. Mobile-assisted language learning: a Duolingo case study // ReCALL. 2019. Vol. 31, No. 3. P. 293–311.
5. Zichermann G., Cunningham C. Gamification by Design: Implementing Game Mechanics in Web and Mobile Apps. Sebastopol, CA: O'Reilly Media, 2011. 208 p.
6. Werbach K., Hunter D. For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business. Philadelphia: Wharton Digital Press, 2012. 148 p.
7. Hanus M.D., Fox J. Assessing the effects of gamification in the classroom: a longitudinal study on intrinsic motivation, social comparison, satisfaction, effort, and academic performance // Computers & Education. 2015. Vol. 80. P. 152–161.
8. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. 278 p.